

Türk Yüksek Öğretiminde Önceki Öğrenmenin Tanınması ve Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation on Recognition and Applications of Prior Learning in Turkish Higher Education

Seda DEMİR, İsmail GÜLEÇ

ÖZ

Bu çalışmanın amaçlarından biri Türk yüksek öğretimi açısından Önceki Öğrenmenin Tanınması uygulamalarının kavramsal nitelikleri ve ilgili uygulamaların temel özelliklerinin detaylandırılmasıdır. Bir diğer ve asıl amacı ise Türkiye'deki ilgili uygulamaların niteliklerini incelemek ve son olarak hangi açılardan iyileştirilebileceğinin altını çizmektir. Çalışmada önce Türk Yüksek Öğretimi açısından reform paketleri içinde ele alınması elzem olan Önceki Öğrenmenin Tanınması uygulamaları global bir kapsam içinde değerlendirilmiştir. Sonrasında dünyadaki mevcut uygulama esasları ele alındıktan sonra Türk Üniversitelerinin akreditasyon boyutunda bu uygulamalar açısından ne durumda olduğu değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Önceki öğrenmelerin tanınması, Akreditasyon, Yaşam boyu öğrenme, Dünyada önceki öğrenmelerin tanınması, Türkiye'de önceki öğrenmelerin tanınması

ABSTRACT

One of the purposes of this study is to detail the information about the conceptual qualities of the Recognition of Prior Learning practices in Turkish higher education and the basic features of the relevant practices. Another and, main purpose is to examine the characteristics of the relevant practices in Türkiye and finally to highlight the aspects that can be improved. In the study, the Recognition of Prior Learning practices, which are essential to be considered in the reform packages in terms of Turkish Higher Education, were evaluated in a global context. Then, after the current application principles in the world were discussed, the situation of Turkish Universities in terms of accreditation in terms of these applications was evaluated.

Keywords: Recognition of prior learning, Accreditation, Lifelong learning, Recognition of learning in the world, Recognition of learning in Türkiye

Demir S., & Güleç İ., (2024). Türk yüksek öğretiminde önceki öğrenmenin tanınması ve uygulamaları üzerine bir değerlendirme. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 14(2), 186-196. <https://doi.org/10.5961/higheredusci.1323967>

Seda DEMİR (✉)

ORCID ID: 0000-0002-3044-8530

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, İngilizce Öğretmeni

T.R. Ministry of National Education, English Teacher

serkoc_16@hotmail.com

İsmail GÜLEÇ

ORCID ID: 0000-0002-0174-148X

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eski Türk Edebiyatı, İstanbul, Türkiye

İstanbul Medeniyet University, Faculty of Letters, İstanbul, Türkiye

Geliş Tarihi/Received : 07.07.2023

Kabul Tarihi/Accepted : 24.07.2024

Bu eser "Creative Commons Atıf-GayriTicari-4.0 Uluslararası Lisansı" ile lisanslanmıştır.

GİRİŞ

Önceki Öğrenmelerin Tanınması (Recognition of Prior Learning- RPL) uygulamaları Avrupa Birliği sınırları içinde son yıllarda yaşam boyu öğrenme ilkesinin de etkisi ile ortaya çıkmış ve dünya genelinde çoğu ülkenin eğitim politikaları içinde uygulamaya alınmıştır. Önceki öğrenmenin tanınması kavramına ilişkin uygulamalar ülkemizde yükseköğretim belgelerinde de yer almaktadır.

Çalışmanın amacı Türk yüksek öğretimi açısından ÖÖT uygulamalarının kavramsal nitelikleri ve ilgili uygulamaların temel özelliklerinin detaylandırılmasıdır. Çalışmada bu kavramın önemi ve uygulamanın dünya ve Türkiye'deki etkinliği ele alındıktan sonra analojik bir yaklaşımla başta Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletlerindeki ilgili uygulamaların kapsamı ve temel uygulama niteliklerine ilişkin görece bilgi sunma yoluna gidilmiş, ülkemizdeki durum 5 yıllık akredite olmuş üniversitelerin bazılarının Kurum İç değerlendirme Raporları üzerinden doküman inceleme yöntemi ile ele alınarak Türk Yüksek Öğretimi açısından mevcut durum betimlenmeye ve gelecekteki uygulamaların nasıl olması gerektiği noktasında farkındalık uyandırılmaya çalışılmıştır.

Çalışma hem Türkçe hem de yabancı literatürde ÖÖT kavramının kapsamına doğrudan ve örneklemli şekilde temas eden çalışmaların azlığı açısından önem arz etmektedir. "Her ne kadar ÖÖT eğitim literatüründe önemli bir konu hâline gelmiş olsa da ÖÖT'nin farklı bağlamlarda teşvik edilmesi ve uygulanmasına ilişkin karşılaştırmalı analiz konusunda eksiklik bulunmaktadır" (Maurer, 2023, s. 2).

ÖÖT kavramı kullanıldığı farklı bağlamlara ve ülkelerdeki farklı uygulamalara göre çeşitli şekillerde isimlendirilebilir. Daha önce *Deneyimsel Öğrenmenin Akreditasyonu* (Accreditation of prior experiential learning- APEL) olarak adlandırılan kavram zaman içinde *Önceki Öğrenmelerin Değerlendirilmesi ve Tanınması* (Prior Learning Assessment and Recognition- PLAR), ayrıca *Önceki Öğrenmenin Doğrulanması* (Validation of Prior Learning- VPL) ve *Becerilerin Tanınması ve Doğrulanması* (Recognition and Validation of Competences- RVC) gibi farklı isimler ile kullanılmıştır (Andersson vd., 2013: 405). Hatta Avusturya'da kavramın *Becerilerin Tanınması* (*Recognition of current competency -RCC*), *Önceki Öğrenmenin Ölçülmesi* (*Assessment of prior learning -APL*), *Önceki Öğrenmenin Akreditasyonu* (*Accreditation of prior learning -APL*), *Önceki Öğrenme İçin Sağlanan Kredi* (*Credit for prior learning -CPL*) *Tecrübeye Dayalı Önceki Öğrenmenin Ölçülmesi* (*Assessment for prior experiential learning -APEL*) (Cohen, 1992: 258) gibi şekillerde isimlendirildiği görülmektedir.

Bu kısaltmaları aslında esnek öğrenmenin akredite edilme şekilleri olarak özetlemek de mümkündür. Tüm bu tanımlar yukarıda da bahsettiğimiz gibi Bologna süreci ile yükseköğretim gündemine giren esnek öğrenme unsurları ile doğrudan ilişkilidir. Daha özet bir tanım vermek gerekirse en genel hâliyle ÖÖT (RPL) *daha önce başka bir eğitsel organizasyon veya eğitim kurumu tarafından yapılmış olan belgelendirmeyi herhangi bir öğretim programına giriş amacıyla öğrenci lehine kredi olarak kabul etmek veya eğitim kademesi içinde başka bir krediden*

onu bu belgeden dolayı muaf tutmaktır. Önceki Deneyimsel Öğrenmenin Akreditasyonu (APEL) ise daha çok yükseköğretim dışındaki sektörlerde geçerli olup ve çalışanların herhangi niteliğe sahip iş veya yaşam tecrübeleri ile elde ettikleri kazanım, bilgi, beceri, yetenek ve niteliklerin tanınmasına işaret etmektedir. Ancak kavramlarla ilgili olarak alanyazında karşılaşılan bu farklı kullanımlar daha çok dile ve değişen yerel gelişim ve algıya bağlı beliren anlamlandırmaların ifade edilmiş şekillerinden doğsa da aynı olguya işaret etmektedir.

"Dünya genelinde ÖÖT ile ilgili politika ve uygulamalar yaşam boyu öğrenme, yeterlilik çerçeveleri, eğitim ve çalışma hayatı ile yakından ilişkilendirilmektedir (Aydemir, 2019) "Avrupa Komisyonu, 2001 yılında geniş bir beceri tanıma, ölçme ve tanımlama gereğinin altını çizmiş ve yayınlanan (2001) *Hayat Boyu Öğrenme Memorandum'u* ile açıkça bir politika alanı olarak ortaya çıkmakla birlikte bir kavram olarak yaşam boyu öğrenme, kısmen yetişkin eğitiminin ve yaşam boyu eğitim gibi eski kavramların yerini almaya başlamıştır" (Andersson vd., 2013). Yaşam boyu öğrenme bağlamında bireyler özellikle örgün eğitimi sonlandırdıklarında yetişkin öğrenciler gibi düşünülmemekte ve süreklilik arz eden bir öğrenme sürecinin özneliği olarak kabul edilmektedirler. Ancak kavrama yönelik kamuoyu özellikle, son yıllarda AYA (Avrupa Yükseköğretim Alanı) üye devletlerine giren önemli sayıda mültecinin eğitimlerine ve yükseköğretime katılım oranlarına odaklanmıştır. Bu noktada Bologna sürecinin bu yöndeki uygulama süreçleri sırasında geliştirilen araçlar, yönetmelikler ve çözümler gibi uygulamalar sadece bu türden hedef grupların değil, aynı zamanda daha yüksek öğretim seviyesine erişim arayan diğer birçok grubun ihtiyaçlarına da hizmet etmektedir (Rampelt ve Suter, 2017).

Yükseköğretim olarak adlandırdığımız ileri öğrenime ilişkin hizmetler bütünü oldukça farklı türde etkinliklerden ibarettir. Üstelik kalite güvencesini her kurumun kendine göre yorumlamasından dolayı yükseköğretimin farklı paydaşları kalite açısından farklı yaklaşım ve uygulamaları takip ettikleri görülür. Kalite kavramı herhangi bir kurum ya da çalışma ile ilgili bir değerlendirme yapıldığında söz konusu süreç veya sonuçlarındaki iyilik-yeterlilik hâlinin ve bu hâlin belirli kıstaslara göre ilerlemesi sonucunda ortaya çıkan mevcut duruma ve durumun niteliğine yönelik algıyı tanımlamak için kullanılmaktadır (Erkoç, 2019: 6). Kalite güvencesi ise ürün veya hizmetin kalite için belirlenen istekleri karşılamak amacıyla gereken sistematik çalışmaların tamamına tekabül eder (Küçük, 2012) ve soyut öğrenme çıktıları kadar herhangi bir yükseköğretim ürünü ve hizmetinin de düzenli prosedürlerle değerlendirilmesi anlamı taşır.

Bologna Deklarasyonu'nun başlattığı Bologna süreci özellikle Avrupa kıtasında uluslararası hareketliliği artırmak için lisans ve lisansüstü düzeyde denk, şeffaf ve uyumlu bir yükseköğretim ağı oluşturmak amacıyla yönetilmeye başlamış ve akreditasyonla ilgili oluşumlar ön plana çıkmıştır. Yükseköğretim alanı oluşturma ve öğrenci hareketliliğini sağlamada önemli bir adım olarak üniversite programlarının ve çıktılarının birbirleriyle karşılaştırılabilirliğini sağlayan akreditasyon uygulamaları Bologna sürecinde önemli bir konumdadır. Bu bağlamda ÖÖT'nin uluslararası platformda tanınabilirliği akreditasyon kavramı ile de yakından ilgilidir. "Yeterliliğin tanınması" anlamı taşıyan akre-

ditasyon yetkili bir kuruluşun kişi ya da kurumların belirli konularda yetkin veya belirli kriterler açısından yeterli olup olmadıklarını onaylamasıdır. Dolayısıyla ÖÖT kavramı aynı zamanda akreditasyon ve kalite başlıkları altında da değerlendirilmelidir.

ÖÖT'nin kalite boyutuna doğrudan temas ettiği türleri ise amaç uygunluk ve süreklilik olarak kalite (Harvey ve Green, 1993) noktasında değerlendirmek doğru olacaktır. Öyle ki belgelendirilen veya tanınan önceki öğrenmeler tamamlanmak istenen programlarla uyumlu ve bu programın hedeflenen öğrenim çıktılarına hizmet eder nitelikte olmalıdır. Yine, bu türden uygulamaların hiyerarşik bir düzen içinde ve sistematik olarak işleyen ve düzenli olarak denetlenen kurumlarca yürütülüyor olması sürecin etkinliğini artıracaktır.

Dünyadaki çoğu uygulamaya bakıldığında söz konusu "önceki öğrenme" sahip olduğunu beyan edenler açısından değerlendirildiğinde kazanılan muafiyetler tüm bir program veya dereceye, dönemlik veya seçimsel derslere, dersler içinde belirli konu veya uygulama becerisinin kazanılmış olmasına kadar genişletilebildiği görülmektedir. Örneğin Fransa'da ÖÖT ile doktora derecesinde verilen derslerin hepsinden muaf olmak mümkündür.

Önemli olan nokta söz konusu öğrenmenin belgelendirilebilir veya resmen tanınabilir şekilde vasıflandırılması, sahip olunduğu iddia edilen bilgi, yetenek veya becerinin ispat edilebilmesidir. Ayrıca hangisi olursa olsun devam edilen yaygın veya örgün eğitim kurumu öğrencilerin bildiklerine odaklanıp onların detaylandırılarak geliştirilmesi fikrine odaklı olduğu için müfredat uygulayan eğitim kurumlarında öğrencilerin konumlandırılması veya yeterli bulunmasında önceki öğrenmelerin ispat edilebilirliği önemlidir. Dolayısıyla ÖÖT, özellikle gelişmekte olan ülkelerin eğitim politikaları ile ilgili düzenlemeleri yaparken ciddiyetle ele aldıkları konu hâline gelmiştir. Bu nedenle ilerleyen dönemlerde yüksek öğretimde ÖÖT ile ilgili konular genişleyebilir veya sorunlar daha sık belirebilir.

Ülkemizde de aynı süreçler, ÖÖT'nin başarılı uygulandığı ülkelerde takip edilen yöntem ve uygulamalar örnek alınmakla birlikte ülkemizin şartları da göz önünde bulundurularak uygulama modelleri geliştirilmelidir. Ayrıca yüksek öğretim kurumlarının uluslararası rekabette varlık gösterebilmesi, uluslararası öğrenci hareketliliği, akreditasyona ilişkin diğer uygulamalar, mezunların istihdamı veya akademik ve mesleki boyutta mezunlardan tam anlamı ile istifade edilmesi açısından ÖÖT oldukça önemlidir. Bu nedenle ÖÖT kavramı özellikle gelişmekte olan ülkelerin eğitim politikaları ile ilgili düzenlemeleri yaparken ciddiyetle ele aldıkları bir konu hâline gelmiştir. Sektörel ve yükseköğretim açısından ÖÖT'nin sağladığı avantajlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Çalışanların beceri ve niteliklerinin güncellenmesi
- Sektör ve yükseköğretim arasındaki protokollerle iş birliği ve diğer türlü bağlantıları öğrenci/çalışan adına artırma
- Yükseköğretim kademelerine geçişi kolaylaştırma ve öğrenim süresini kısaltma
- Programların bitirilebilirliğine karşı olumsuz algıyı yıkarak eğitime olan talebi artırma

- Ekonomik ve sosyal anlamda dezavantaj sahibi kimselere kolaylık sağlama, kurumların gereksiz ödenek harcamalarına engel olma.

Sağladığı tüm bu avantajların yanında ÖÖT, uygulamaya konduktan sonra süreçlerin kolay sürdürülebilir ve her zaman etkin şekilde uygulanabilir süreçler olacağını düşünmek her zaman doğru olmayabilir. Örneğin bir öğrencinin önceki öğrenmesini ibraz etme sürecinde yapılması gerekenler hem kurum hem de öğrenci adına söz konusu dersi almak veya dönemi okumaktan daha fazla maddi veya manevi külfet getirebilir. Ancak her şeyden önce ÖÖT muhtemel zorluklarının yanı sıra;

- Titizlik ve adaletli bir şekilde uygulanmadığı takdirde başta kalite standartlarını bozma ve kişisel hakların ihlaline,
- Önceki öğrenmenin aranan niteliklere sahip olduğunun belgelenememesi durumunda zaman, efor ve motivasyon kaybı ile de sonuçlanabilir.

Bu iki zaaf sistemin sağlıklı bir şekilde işlemesine engel olma ihtimali taşıdığı için uygulama ve düzenleme konusu üzerinde ciddiyetle durulmalıdır.

ÖÖT Aşamaları

Önceki öğrenmenin tanınması iki aşamalıdır. İlk aşama öğrenci tarafından ikinci aşama ise yüksek öğretim tarafından gerçekleştirilir. Yüksek öğretim kurumları önceden kazandığını iddia edilen bilgi ve beceriyi ölçüp değerlendirerek belgelendirir ve AKTS olarak kabul edip öğrenci transkriptine kaydeder. Ölçme ve değerlendirme kurum tarafından yapıldığı gibi bir başka kurum tarafından verilen belgenin kabul edilmesi şeklinde de olabilir. Ancak öğrencinin ibraz etmeye çalıştığı belgedeki veya sahip olduğunu iddia ettiği ölçülebilir becerilerdeki niteliklerin değerlendirilmesinde başvurulan yükseköğretim kurumunun kendi iç prosedürleri doğrultusunda işleyen birtakım prosedürler izlenir. Ayrıca başka bir kurumca geçerli görülmüş bir belgenin kabulü üzerine de belgenin geçerliliği kontrol edilip kurumca tanınıp AKTS olarak değerlendirilebilir.

Avrupa Birliği Ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri Birleşik Krallık ve Diğer Bazı Ülkelerde ÖÖT

ÖÖT uygulamalarına Avrupa Birliği ülkelerine ek olarak ABD ve Birleşik Krallık gibi ülkelerde ağırlıklı olarak yüksek öğretim başta olmak üzere mesleki gelişim amacıyla da yaygın olarak rastlanmaktadır. Öyle ki başta Avrupa Yüksek Öğretim Alanında uygulanmak üzere Bologna Süreci (1999)'ni takiben ÖÖT ile bir yükseköğretim programını veya eksik kredileri tamamlayıp, herhangi belgelendirilmiş bir öğrenmeyi alınması gereken bir ders veya dönem ile ikame etmek gibi imkânlar sağlanmaya başlamıştır. Üye ülkelerden standart ÖÖT uygulamalarına sahip olanlar ilgili işlemleri belirli kriterler ve envanterler çerçevesinde gerçekleştirmektedirler. Bunun için temel referans ise Avrupa Formel Olmayan ve Enformel Öğrenmelerin Tanınması Envanteri (European Inventory on Validation of Nonformal and Informal Learning-EIVNIL)'dir.

Öncesinde Avrupa Komisyonu Avrupa Formel Olmayan ve Enformel Öğrenme Klavuzu yayınlanmış ve bu klavuz 2016 yılında Avrupa Formel Olmayan ve Enformel Öğrenmelerin Tanınması

Tablo 1: ÖÖT'yi Gerekli Kılan Etmenler Açısından Öğrenci ve Kurum Bakış Açıları

Öğrenci Tutumu	Kurum Tutumu
Öğrenci bulunduğu içinde bulunduğu aşamadan önce edinilen beceri ve alınan eğitim, kurs, seminer, atölye vs. gibi kazanımların değerli olduğu düşünür ve bunları içinde bulunduğu yüksek öğrenim sürecinde değerlendirmek ister.	Kurumlar öğretim üyeleri tarafından verilen eğitim, kendi sundukları müfredatlar ve uyguladıkları programlar dışında sistematik olsun olmasın “gerçek hayat” bilgi ve uygulamalarını rasyonel bulmama eğilimine sahiptir. Bu nedenle söz konusu önceki öğrenmenin somut olarak kanıtlanabilir olmasını bekler.
Öğrenciler önceki aşamalarda edindikleri belirli herhangi bir becerinin veya edindikleri bilgilerin, aldıkları eğitimin önemli, yetkin veya yeterli olduğunu, bunun bir ders/dönem/yeterlilik derecesine denk geldiğini düşünebilirler.	Kurumlar öğrencilerin kendi belirledikleri amaç ve kapsam içine tam olarak oturmayan önceki öğrenmelerinin kendi sistematik düzenleri içinde genel akademik başarıyı olumsuz etkileyeceğini düşünerek süreci zorlu ve çok aşamalı prosedürlerle yorucu hâle getirebilirler.
Öğrenciler sahip oldukları önceki öğrenmenin şimdiki çalışma alanları ile doğrudan ilgili olmadığı durumlarda dahi her ikisi arasında kapsam olarak bağlantı olduğunu, eğitim dönemleri içinde veya bir dönem yerine ikame edilecek kadar yakın içerik veya niteliklere sahip olduğunu düşünüyor olabilirler.	Kurumların bu durumda tavrı, söz konusu önceki öğrenmenin kendi öğretim alanı içinde olmadığını veya doğrudan bir dersin yerine kabul edemeyeceğini belirtmek olabilir. Kurumlar genellikle ÖÖT uygulamalarında önceki öğrenme ve mevcut ikame niteliği arasında doğrudan bağlantı olmasını veya en azından ismen birebir örtüşmesini tercih edebilirler.
Öğrenciler belgelendirebildikleri önceki öğrenmeleri kuruma iletirler ve bunun ÖÖT için yeterli olacağı kanaatindedirler.	Kurumlar ÖÖT'yi farklı şekillerde tanıma yoluna gidebilir. Kurum belgelendirmenin yanı sıra portfolyo, sınav uygulamaları, görüşmeler gibi ek bir takım ÖÖT uygulama araçlarını devreye sokabilirler.

Envanteri (European Inventory on Validation of Nonformal and Informal Learning-EIVNIL) ismi ile yeniden ele alınıp uyulmaya koyulmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri'nde eyaletlerin kendine has uygulamaları olduğu ve merkezi bir uygulama standardı olmadığı görülmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri Birleşik Devletler'de alanında oldukça ileri seviyeye sahip yüzlerce üniversite olması ve buna bağlı olarak da profilin belirlenmesi ve bu profile uygun standart bir ÖÖT uygulaması hazırlamanın mümkün olmadığı öğrenci nüfusundaki çeşitliliğidir. Ancak bu çeşitlilik aynı zamanda yükseköğretim kurumları için ÖÖT olgusunu kaçınılmaz kılmaktadır. Yüksek öğretim kurumları içinde üniversite adı altında kurulmuş kurumların yanı sıra Türkçede kolej ismini verdiğiniz önce 2 yıllık eğitimin, ardından 4 yıllık lisans eğitimine geçişe imkân sağlayan kurumlar arasında yerel karakterleri ile ön plana çıkan ve çok daha ekonomik imkânlar sağlayan topluluk kolejleri de mevcuttur.

ABD'de ÖÖT süreçlerinin askeri öğrenmenin tanınması ile ortaya çıkması ve askeri öğrenmenin ÖÖT'deki yeri kendini üniversitelerin ilgili konularda resmi internet sitelerinde kabul ettikleri öğrenme türlerinden askeri öğrenmenin kabul edilirliliği ile göstermeye devam etmektedir. Yani askerlikte edinilen beceri veya akademik öğrenmeler Amerika'da ÖÖT kapsamı içinde önemli yer tutar. ÖÖT, Amerikan üniversitelerinde özellikle lisans düzeyinde yaygın olarak uygulanmaktadır.

Birleşik Eyaletlerde Üniversite Kredisi Öneri Servisi (ACE kredi sistemi) bireylerin iş ortamlarında aldıkları eğitim, edindikleri becerileri veya kazanımlarını elde edilen çıktılar üzerinden (eği-

tim sonuçları, yapılan sınavlar vs.) inceleyerek bunların hangi dersin kredisine tekabül ettiğini tespit eder. Tüm bunları sistematik olarak bir veri tabanında sunar (Aydemir, 2019: 35).

Yine Amerikan üniversitelerinde öğrencilerin ÖÖT kapsamına girebileceğini düşündükleri öğrenmeleri belgelendirebilmeleri için çeşitli araçlar mevcuttur. ÖÖT adayları ile bir dizi görüşmeler yapılır ve farklı türdeki belgeler üzerinde çalışılır. Ayrıca ABD'de ÖÖT'de yeterli kılma araçları olarak standartlaştırılmış sınavlar (Advanced Placement, College-Level Examination Program (CLEP), International Baccalaureate gibi), veya IB ve Excelsior sınavları (UExcel), DANTES Konu Standart Testleri (DSST) gibi özel amaçlı sınavlar, fakültenin hazırladığı münferit sınavlar, portföy tabanlı veya uzman görüşü ile değerlendirme uygulanmaktadır. Üniversite dışındaki programların (işverenler veya ordu tarafından sunulan eğitimin) değerlendirilmesi için ise Ulusal Üniversite Kredi Tavsiye Servisi (NCCRS) ve Amerikan Eğitim Konseyi (ACE) tarafından sağlanan tavsiyeler izlenir. Kurumlar ayrıca, harici eğitim/yetki belgeleri ve mevcut derece programları arasında eşleme yapan yaya geçitleri geliştirmek için işgücü geliştirme ajansları ve diğer eğitim sağlayıcılarla koordinasyon dahil olmak üzere programların kendi incelemelerini yürütür (McKay ve Douglas, 2020).

İngiltere'de de ÖÖT uygulamaları oldukça ciddiyetle yürütülen yükseköğretim uygulamaları arasındadır. İlgili işlemlerden ve ülkedeki yüksek öğretimdeki standart uygulamaları denetlemekle sorumlu olan kurum Kalite Güvence Ajansı (QAA)'dır. Bu kurum 2005 yılında, yüksek öğretimdeki standartları denetleyen ÖÖT kılavuzları yayınlamıştır (Garnett ve Cavaye, 2015).

ÖÖT'ye ilişkin ülkedeki uygulamalar özellikle ÖÖT imkânlarının özel tanıtım ve tanıtım amaçlı sunular ve brifinglerle ilgililere ulaşması ile yaygınlık kazanmıştır. Bu şekilde ilgili merkezlere ulaşan adaylar alanında uzman kurum yetkililerince yapılan temel bilgilendirmeden sonra adayın niteliklerinde ve önceki öğrenmelerinden nelerin önceki öğrenme olarak tanınma potansiyelini tespit amaçlı taranması ile başlar.

Birleşik Krallık ülkelerinde ÖÖT, Kredi Saydırma ve Biriktirme ve Transfer sisteminin (Credit Accumulation and Transfer System-CATS) ayrılmaz bir parçasıdır.

ÖÖT için başvuran aday ilgili kuruma başvurduktan sonra öncül durum değerlendirmesi yani ön taramayı takiben ilgili danışman kurum etkili bir başvuran profili oluşturmaya başlar. Söz konusu öğrenmelerle ilgili belgelendirmeleri sağlamaya sonrasında, değerlendirme, akreditasyon ve değerlendirme sonrası rehberlik gibi süreçlerde öğrencinin kazanımını izlemeye çalışır.

2006 yılında Danimarka Hükümeti yetişkin eğitimi ile ilgili stratejilerin yer aldığı "Küresel Ekonomide Danimarka Stratejisi-Strategy for Denmark in the Global Economy" isimli belgede önceki öğrenmelerin daha kolay tanınırlığını talep etmiştir (Vezne 85). Kısmen küçük bir ülkeler grubunda ÖÖT'nin tanınması ile ilgili bir kısıtlama söz konusu değildir. Belçika (Flaman Topluluğu), Danimarka, Fransa, Lüksemburg ve Rusya'nın aralarında bulunduğu bu ülkelerde en azından teorik olarak ÖÖT ile bir yükseköğretim programından mezun olunabilir (Aydemir, 2019: 39).

Yukarıda bahsedildiği gibi Kanada'ya ek olarak, Norveç ve Fransa ÖÖT uygulamaları konusunda oldukça tecrübeli iken İtalya bu türden uygulamalara yer vermeye henüz başlamıştır. İrlanda ve İspanya son yıllarda mevcut ÖÖT düzenlemelerini revize etmeye başlamışken Avusturya ve Almanya ÖÖT kapsamını sadece belirli meslek alanları için geçerli ve uygulanabilir tutmaya bunu yaparken de ilgili süreçleri genel eğitim ve staj uygulamaları ile aynı çerçevede dahilinde tutmaya özen göstermektedir (Bohlinger, 2017: 592).

ÖÖT hükümleri, Portekiz'de olduğu gibi hem örgün hem de gayri resmi bağlamlarda yaşam boyunca geliştirilen bilgiye değer veren temel ve lise eğitiminin sertifikasyonuna izin verir (Barros,2013; Guimarães ve Mikulec, 2021).

Yukarıda sıralananların yanı sıra çoğu ülke tarafından fazla resmileştirilmeden ÖÖT'na yönelik gerçekleştirilen özdeğerlendirme ve/veya portfolyo gibi bazı hafif yaklaşımları benimsendiği görülmektedir. Ayrıca tanınma prosedürlerinin daha fazla geliştirilmesine ve teşvik edilmesine yatırım yapma ihtiyacını gördükleri için birçok ülkede yaygın ve resmi olmayan öğrenmenin tanınması eğitim politikası gündeminin üst sıralarında yer almaktadır (Werquin, 2009).

Türkiye'de ÖÖT'ye Genel Bakış

Türkiye ÖÖT uygulamalarına kabaca bir göz atıldığında Batı Avrupa ve ABD ile gelişmiş ülkelerin üniversitelerinin çok ge-

Tablo 2: Dünya'da ÖÖT Uygulamalarında Önde Gelen Ülkeler ve İlgili Uygulamalara İlişkin Genel Bilgiler

ÖÖT uygulaması nedir? Sorusuna yaklaşım farkı	<ul style="list-style-type: none"> Bu konuda uygulamaları öncül olarak gerçekleştirmiş ülkelerin ÖÖT'ye kazan-kazan bakış açısı ile yaklaşması ÖÖT uygulamalarının hem kurumlar hem de başvuran adaylar için öğrenim süresi kadar kurumca yapılan masraf ve uygulama giderleri açısından da etkili oluşu.
Farklı kabul araçları ile ÖÖT'nin değerlendirilebilmesi	Standartlaştırılmış veya kurumsal kriterlere uygun sınavlar, portfolyolar, mülakatlar gibi farklı kabul araçlarının kullanılması
İş ve eğitim hayatının farklı alanlarında esnek ÖÖT uygulamaları	Askeri, sosyal, pedagojik (yabancı dil de dahil olmak üzere) ve sağlık bilimleri ile ilgilenen sektörel ve akademik alanlarda ÖÖT'nin çeşitli şekillerde uygulanışı
Olumlu yaklaşım ve destekleyici tutumlar	Öğrenci lehine yaklaşım ve destekleyici kurum iklimi
Çok aşamalı ve bütüncül süreç izlemi	<ul style="list-style-type: none"> Öğrencinin sahip olduğunu belirttiği önceki öğrenme ile ilgili süreçlerin konu uzmanlarınca titizlikle değerlendirilmesi Söz konusu önceki öğrenme tanındıktan sonra dahi öğrencinin eğitim sürecinde bu durumun mevcut ve olası çıktıları ilgili kurumlarca izlenmektedir.
Merkezi uygulamalar	<ul style="list-style-type: none"> Özellikle ABD gibi çok nüfuslu ve her federal eyaletin kendi eğitim politikalarını idame ettirdiği sistemin tek düze ve standart katı uygulamalara el vermemektedir. Merkezi bir uygulama standardı veya merkezi sorumlu bir kurumu olmayan ülkelerde dahi üniversitelerin bağlı oldukları üniversite akreditasyon kurumları (İngiltere) veya Ulusal Üniversite Kredi Tavsiye Servisi (NCCRS) ve Amerikan Eğitim Konseyi (ACE) yani Üniversite Kredisi Öneri Servisi gibi birimlerin onayı ile yürütülmektedir.
Uzun süreli uygulama tecrübesi	<ul style="list-style-type: none"> Örneğin İngiltere 90'lı yıllardan, ABD ise 1940'lı yıllardan itibaren ÖÖT olarak kabul edilebilecek uygulamalar yürütmekle birlikte 90'lı yıllardan itibaren süreçler Bologna Süreci'nin de etkisi ile hızlanmıştır.

risinde olduğu görülmektedir. Her ne kadar AB üyeliği bağlamında yaşam boyu öğrenme olgusu ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılmış olsa da üniversitelerin kurum içi değerlendirme raporlarından da anlaşılacağı üzere ÖÖT konusunda da Bologna süreci ile başlatılan ivmeye eş değer bir akreditasyon ve kalite güvence denetim ve kontrol sistemi oluşturulamamış olduğu görülmektedir.

ÖÖT, güncel yükseköğretim sisteminin en zayıf halkalarından biri olarak göze çarpmakta olup 2020 yılında YÖK'ün TYÇ kapsamında yürütülen çalışmaların sonuçlarını da raporlamasıyla birlikte, en yüksek ikinci not olan yeşil düzeye ancak yükselmiştir. Her ne kadar, MYK'nın yetkilendirdiği belgelendirme kuruluşları tarafından 5 ve 6. Seviyelerde mesleki yeterlilik belgesi düzenleniyor olsa da bu yeterlilikler yükseköğretim kurumlarınca düzenlenen yükseköğretim yeterlilikleri olmayıp çoğunlukla işbaşındaki öğrenmelerin tanınmasına yönelik düzenlenen mesleki yeterliliklerdir. (Toprak ve Akbiyık, 2021)

Türkiye'de genellikle örgün yükseköğretim kurumlarında verilen eğitimin dışında hemen her türlü öğrenmenin üniversitelerce belgelendirildiğinde dahi AKTS veya dönem olarak kabul edilebilirliği pek yaygın rastlanan bir durum değildir. Öyle ki çoğunlukla "aynı yükseköğretim kurumunun farklı fakülte, enstitü veya sürekli eğitim merkezlerinde gerçekleşen ve resmi olarak belgelendirilmiş öğrenmelerin tanınmasında bile güçlükler yaşanmaktadır. Örneğin, üniversitenin sürekli eğitim merkezinde program derslerinden biriyle ilgili bir kursa katılmış ve kursu başarıyla tamamlamış bir öğrenen, programın ilgili dersinden muaf tutulmayabilmektedir" (Toprak ve Akbiyık, 2021) Yine, bu konuda Türkiye'deki ilgili yükseköğretim uygulamalarda göze çarpan durumlardan ilk ve en önemlisi ÖÖT kapsamında raporlarda yer verilen uygulamaların yatay ve dikey geçişler ile daha önce alınan derslerin kabul edilmesinden ibaret oluşu hatta çoğu üniversite genelinde bundan öteye geçemeyişidir.

2014 tarihli *Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi ve Eylem Planında* verilen bilgilere göre ÖÖT içinde olduğu alan olarak Türkiye'de yaşam boyu öğrenmeye katılım AB'nin hâlen gerisindedir. Toplumda hayat boyu öğrenmeye ilişkin farkındalık düşüktür ve işletmeler mesleki eğitime yeterince önem vermemektedir. Bu alanda hizmet sunan aktörler çoğalmakta, çeşitlenmekte ve etkinlikleri artmaktadır fakat bu gelişme faaliyetlerin izlenmesini zorlaştırmaktadır ve koordinasyon sağlanamamaktadır. Dezavantajlı bireylerin hayat boyu öğrenmeye katılımı düşüktür. Açık öğretim, e-öğrenme gibi esnek öğrenme yolları gelişmektedir fakat bunlara katılım da arzu edilen düzeyde değildir. Mesleki rehberlik ve yönlendirme alanında eksiklik devam etmektedir ve ÖÖT sistemi zayıftır (MEB, 2014: 2-20'ten akt. Bağcı, 2014).

Yeterince uygulama alanı bulunamamasının başlıca nedenlerinden biri hem süreçlerin hem de kurumsal oluşum ve işleyişlerin ÖÖT ve yaşam boyu öğrenme uygulamalarını ilgilendiren süreçlerde sistematik ilerlemeye izin vermeyen, standart akışı sağlamaya engel olan yerleşik yükseköğretim düzenidir. Yani kurumsal altyapı içindeki münferit birimler ve kurumsal uygulamaların çeşitliliği tepede bu konu ile yetkili bir kurumun önderliğinde her üniversitede ÖÖT ve diğer yaşam boyu öğren-

me süreci kapsamındaki uygulamaları denetleyip uygulamayı sağlayacak kurumsal birimlerin eksikliğidir. Bunu sağlamayı zorlaştıran en önemli nedenlerden biri de özellikle 90'lı yılları takiben görülen üniversite sayısındaki artış ve YÖKAK gibi yükseköğretimde kalite ve akreditasyon gibi çoğu süreci denetleyip karar alma yetkisine sahip kurumların ancak 2015 gibi yakın bir zamanda kurulmuş olmasıdır. Kalite dahil yükseköğretimin organizasyonu konularında AB standartlarında yapılması gereken güncelleştirmeler esnek öğrenme alanlarındaki yeni düzenlemelerin elbette geciktirecektir ancak her yükseköğretim kurumunun kendi münferit ÖÖT biriminin oluşturması ülke çapında uygulamayı mümkün kılabılır.

YÖKAK, tarafından yayınlanan ve yükseköğretim kurumlarının hazırlamasını istediği *Kurum İç Değerlendirme Raporu*'nda (KİDR) ÖÖT ile ilgili şunlar görülmek istenmektedir:

Öğrenci kabulü, önceki öğrenmenin tanınması ve kredilendirilmesi: Öğrenci kabulüne (merkezi yerleştirmeye gelen öğrenci grupları dışında kalan öğrenciler dahil) ilişkin ilke ve kuralları tanımlanmış ve ilan edilmiştir. Bu ilke ve kurallar birbiri ile tutarlı olup, uygulamalar şeffaftır. Diploma, sertifika gibi belge talepleri titizlikle takip edilmektedir. Önceki öğrenmenin (örgün, yaygın, uzaktan/karma eğitim ve serbest öğrenme yoluyla edinilen bilgi ve becerilerin) tanınması ve kredilendirilmesi yapılmaktadır.

Uluslararasılaşma politikasına paralel hareketlilik destekleri, öğrenciyi teşvik, kolaylaştırıcı önlemler bulunmaktadır ve hareketlilikte kredi kaybı olmaması yönünde uygulamalar vardır (URL 1)

ÖÖT'yi tanımlamayan YÖKAK, kurumlardan ilk olarak ÖÖT süreçlerini gösteren yasal bir belge hazırlamasını beklemektedir. İşlemlerin şeffaf bir şekilde gerçekleşmesi, sunulan belgelerin titizlikle incelenmesi sunulan belgelerin doğruluğundan duyulan şüpheden ve sahta belge sunulma ihtimalini yüksek bulma ön kabulünden kaynaklanır.

YÖKAK'ın dikkat çektiği diğer husus uluslararasılaşmada uygulamayı teşvik ve kolaylaştırıcı önlemler olduğunu ifade etmektedir. Bu ifade YÖKAK'ın bir durumu aktarmasından ibarettir ve bu konuda mesafeli bir duruşa sahip olduğunu gösterir.

KİDR'de uygulama örneği olarak verilen şu maddelere bakıldığında ÖÖT daha somut bir şekilde anlaşılabilir:

- Öğrenci kabulü, önceki öğrenmenin tanınması ve kredilendirilmesine ilişkin ilke ve kurallar
- Önceki öğrenmelerin tanınmasında öğrenci iş yükü temelli kredilerin kullanıldığına dair belgeler
- Uygulamaların tanımlı süreçlerle uyumuna ve sürekliliğine ilişkin kanıtlar,
- Paydaşların bilgilendirildiği mekanizmalar
- Standart uygulamalar ve mevzuatın yanı sıra; kurumun ihtiyaçları doğrultusunda geliştirdiği özgün yaklaşım ve uygulamalarına ilişkin kanıtlar (URL 2)

YÖKAK yazılı kurallar ve belgeler ile süreçler hakkında bilgi ve belge aramakta ve bu ifadelerden ÖÖT'nin mahiyeti hakkında

Tablo 3: Tam ve Yarım Akredite Olan Üniversitelerin KİDR'da ÖÖT'ye İlişkin Veriler

Üniversite Raporu	K.İ.D. Raporlarında Geçen ÖÖT'ye ilişkin ifadeler	Bölüm Dersi Seçimlik Ders veya Dönem muafiyeti dışında esnek öğrenmeyle edinilen ÖÖT uygulaması
Tam Akredite Olan (5 Yıllık) Üniversiteler		
<i>Bursa Uludağ Üniversitesi</i> 2021 KİDR	<ul style="list-style-type: none"> “Yatay ve dikey geçiş işlemlerine yönelik uygulamalar” “Daha önce herhangi bir yükseköğretim kurumundan mezuniyet sonrası öğrenci başvurusu değerlendirilerek muafiyet” Non/in-formel öğrenmenin sadece yabancı dil dersleri ile hazırlık sınıfını kapsaması veya üniv. Sınavı ile 70 barajı 	Bulunmamaktadır.
<i>Orta Doğu Teknik Üniversitesi</i> KİDR 2021	<ul style="list-style-type: none"> YDYO veya tanınmış kuruluşlar tarafından verilen sınavlara katılarak İngilizce dil seviyelerini belgeleyebilmek, İngilizce dersleri veya hazırlık eğitiminden muaf olmak, Birinci sınıf dersleri içinde özellikle matematikle başlayıp fizik ve kimya gibi derslerde devam etmek üzere önceki öğrenmenin tanınmasına yönelik uygulamalar geliştirilmesi yönünde çalışmalar 	Bulunmamaktadır.
<i>Hacettepe Üniversitesi</i> KİDR 2021	<ul style="list-style-type: none"> Önceki öğrenmenin tanınması ve kredilendirilmesine ilişkin süreç akademik birimlerde farklılaşması ve ilgili birimlerin yönetim kurulları ya da komisyonları tarafından yürütülmesi ve Üniversitede eşdeğerlilik süreçlerinin ilgili birimlerin yönetim kurulu kararları ile uygulanıp kredi kaybının önlenmesi Ulusal ve uluslararası değişim hareketliliğine katılan öğrencinin aldığı kredilerin eşdeğerliliğinin yapılması Örgün, yaygın ve uzaktan/ hibrit eğitimlerde yatay/dikey geçiş, lisans tamamlama vb gibi önceki öğrenmenin öğrenme yoluyla edinilen bilgi ve becerilerin tanınması ve kredilendirilmesi 	Bulunmamaktadır.
<i>Gazi Üniversitesi</i> KİDR 2021	<ul style="list-style-type: none"> Yönelik işlemler de yönetmeliklerle belirlenen esaslar çerçevesinde ilgili birimler tarafından yürütülmektedir. 	Bulunmamaktadır.
<i>Sabancı Üniversitesi</i> KİDR 2021	<ul style="list-style-type: none"> Önceki formal öğrenimde alınan derslerin, Lisans ve Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmelikleri ile diğer ilgili mevzuatlar çerçevesinde, kayıtlı olunan programda tanınması Yurt dışındaki lise ve üniversitelerden alınan diplomaların tanınırlığı ile ilgili olarak YÖK mevzuatındaki esaslar çerçevesinde ilerlenmesi 	Bulunmamaktadır.
Koşullu Akredite Olan (3 Yıllık) Üniversiteler		
<i>İstanbul Kent Üniversitesi</i>	<ul style="list-style-type: none"> Öğrencilerin başka bir kurumdan, yaz okulundan, Erasmus vb. faaliyetlerden almış olduğu önceki öğrenmenin tanınması ve kredilendirilmesine ilişkin kanıtlar 	Bulunmamaktadır.
<i>Antalya Belek Üniversitesi</i> KİDR 2021	<ul style="list-style-type: none"> İlişkin süreçlerin izlenmesi, iyileştirilmekte olması ve güncellemelerin ilan edilmesi 	Bulunmamaktadır.
<i>Ege Üniversitesi</i> 2021 KİDR:	<ul style="list-style-type: none"> Öğrencilerin bir yükseköğretim kurumunun örgün eğitimi dışında edindikleri kazanımların tanınması, kredilendirilmesi ve intibakı için uyulması gereken esaslar “Ege Üniversitesi Önceki Öğrenmenin Tanınması Yönergesi” ile belirlenmiş ve 2021 yılı içinde uygulanmış olması 	Bulunmamaktadır.
<i>Ankara Üniversitesi</i> 2021 KİDR	<ul style="list-style-type: none"> Önceki öğrenmenin tanınması ve kredilendirilmesi olgunluk düzeyi’ne ilişkin verinin mevcut olması İlgili işlemlerin kurumun genelinde planlar dahilinde uygulamada olması 	Bulunmamaktadır.

bir bilgi verilmemektedir. Dolayısı ile ÖÖT'nin yürütülmesi ne-redeyse tamamen üniversitelerin inisiyatifleri doğrultusunda gerçekleşmektedir. YÖKAK'ın 5 yıllık tam akredite ettiği üniversitelerin değerlendirme raporlarına bakılarak uygulama hakkında daha somut bilgilere ulaşılabılır.

Tam akreditasyon alan üniversitelerin Kurumsal Akreditasyon Raporları incelendiğinde de ölçme değerlendirme ve programların uygulanması başlıkları altında verilen uygulamalarda geçen ÖÖT kapsamında maddelenen uygulamaların aslında kavramın asıl kapsamını tam doldurmadığı, yalnızca ders kredilendirme amacıyla uygulandığı görülmektedir. Oysa tam akredite olan Avrupa veya Amerika emsalleri için yükseköğretimde ÖÖT sadece alınan bir kurs, ders, seminer veya eğitimin belgelendirilmesi veya bir yeterlilik sınavından geçilmesi şartından çok daha öteye toplumsal hizmet veya bireysel ilgi alanlarına ilişkin alınan ve eğitimi görülen alanla doğrudan ilişkili olması dahi şart koşulmayan şekilde daha kapsayıcı ve öğrenci lehine olacak niteliktedir.

Tam akreditasyon alan üniversitelerin Kurumsal Akreditasyon Raporu'na baktığımızda özellikle Türkiye yükseköğretim tarihindeki etkin imaj ve eğitimsel yetkinlikleri ile bilinen üniversitelerin bile ÖÖT konusundaki uygulamaların Türk yükseköğretim sahasındaki sığ uygulamalardan oluşu oldukça dikkat çekicidir. Örneğin Hacettepe Üniversitesinde öğrenci kabulleri, ilgili yönetmelik ve yönergeler doğrultusunda yapılmaktadır. Üniversitede önlisans ve lisans programlarına merkezi yerleştirmeye öğrenci kabul edilmektedir. Üniversitede yüz yüze, uzaktan/hibrit eğitimler için öğrenci kabulleri ve mezuniyetlerine ilişkin disiplinlere özgü (ör. merkezi yerleştirme sınavı, özel yetenek sınavı, yatay geçiş, dikey geçiş vb.) kriterler, ilke, kural ve bağlı planlamalar tanımlı olup paydaşların ulaşabileceği şekilde ilan edilmiştir.

Üniversitede, lisansüstü öğrenci kabulleri YÖK Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği ve Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'ne göre yapılmaktadır. Her bir lisansüstü eğitim programı tarafından, ilgili enstitü müdürlüğünün ilan ettiği takvim çerçevesinde kontenjan belirlenmektedir. Başvuran öğrenciler yönetmelikte belirtilen usul ve esaslara uygun şekilde programlara kabul edilmektedir. Özel yetenek gerektiren lisansüstü programlara öğrenci kabulü ise ilgili kriter ve süreçlere göre yapılmakta olup öğrenci kabul süreçleri ilgili enstitü web sayfasında ilan edilmektedir.

Öğrenci kabulüne ilişkin mevzuatın yanı sıra üniversitede yatay geçiş öğrenci kabullerinde üniversitenin kriterleri uygulanmaktadır. Üniversitede ayrıca yandal ve çift anadal programları ile öğrenci kabullerinde uygulanan kriterler bulunmaktadır. Yandal ve çift anadal programlarına öğrenci kabulü YÖK'ün ilgili yönetmeliği çerçevesinde kabul edilmekle birlikte; üniversitenin de yandal ve çift anadal yönergeleri bulunmaktadır. Ayrıca, üniversiteye Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı (YÖS) ile kabul edilen önlisans ve lisans düzeyinde öğrencilere ilişkin süreç, Hacettepe Üniversitesi Önlisans ve Lisans Düzeyinde Yurtdışından Öğrenci Başvuru ve Kayıt Kabul Yönergesine göre yürütülmektedir.

Uluslararasılaşma politikasına paralel hareketlilik destekleri, öğrenciyi teşvik, kolaylaştırıcı önlemler bulunmaktadır. Eras-

mus uygulamalarının dijitalleşme sürecinin ve e-devlet entegrasyonunun tamamlanmış olması, Üniversitenin güçlü yönleri arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, her ne kadar iyileştirme çalışmalarının başladığı rapor edilse de özellikle, resmi olmayan -informal- önceki öğrenmelerin tanınması, eğitim öğretim süreçleri için geliştirmeye açık bir alan olduğu değerlendirilmektedir (URL 3).

Raporun yazılmasına temel belge kabul edilen KİDR'de ise şu ibareler yer alır:

Üniversitede yüz yüze, uzaktan/hibrit eğitimler için öğrenci kabulleri ve mezuniyetlerine ilişkin disiplinlere özgü (ör. merkezi yerleştirme sınavı, özel yetenek sınavı, yatay geçiş, dikey geçiş vb.) kriterler, ilke, kural ve bağlı planlamalar tanımlı ve paydaşların ulaşabileceği şekilde ilan edilmiştir (URL 4).

Sunulan kanıtlara baktığımızda yan dal için başvuran öğrenciler ile ilgili alınan karar, kurumlar arası yatay geçişle gelen iki öğrencinin Türk Dili derslerinden muaf olduklarına dair bir karar, daha önce bir diğer yükseköğretim kurumunda alınan derslerin kabul edildiğine dair kararlar, Erasmus için giden öğrencilerin aldıkları derslerin kabul edildiğine dair karar, dikey geçişle gelen öğrencilerin dersleri ile ilgili alınan karar ve daha önce bir başka yükseköğretimde alınan aynı içerikteki derslerin kabul edilmesine dair alınan karar örnekleridir. Sunulan belgelerin hiçbiri önceki öğrenme ile ilgili değildir. Önceki öğrenmeden önce de yasa ve yönetmeliklerde mevcut işlemlerdir.

Ayrıca üniversite resmî sitesinde ilköğretim ve sınıf öğretmenliği, rehberlik ve psikolojik danışmanlık, Türkçe öğretmenliği, okul öncesi öğretmenliği gibi programların çoğunun, sanat dalları eğitimlerinde ise piyano programı, arp programı gibi çoğu lisans/yüksek lisans programlarının ders katalogları ve AKTS bilgi paketini sunduğu sayfalarda ÖÖT ile şu bilgiyi paylaşmakta ve uygulamama nedenini de aynı ifadeler içinde ayrıca belirtmektedir:

- *Türk Yüksek Öğretim kurumlarında önceki formal (örgün) öğrenmenin tanınması dikey, yatay ve üniversite içindeki geçişler Yüksek Öğretim Kurulu'nun belirlemiş olduğu ilgili yönetmelikler kapsamında gerçekleştirilmektedir. Yönetmelikte belirtilen şartlara uyulduğu takdirde sınırlı sayıda ders kredileri bölümler arası transfer edilebilmekte veya bir öğrencinin öğrenimine farklı bir bölümde devam etmesi mümkün olmaktadır. Türkiye'de yüksek öğretimde formal olmayan tipte öğrenimin tanınması henüz çok erken bir safhada olduğundan bu formal öğrenim dışında kalan öğrenim tecrübelerinin YÖK tarafından tanınması henüz mümkün olmamaktadır (URL 5)*

Sabancı Üniversitesi Kurumsal Akreditasyon Raporu'nda ise durum şöyledir:

Türkiye'nin ilk 'bölümsüz üniversitesi olan Sabancı Üniversitesi disiplinler arası yapısıyla, öğrencilere okumak istedikleri program tercihini birinci veya ikinci sınıfın sonunda yapma olanağı sağlamaktadır. Temel Geliştirme Programı üzerine yapılandırılan sistem sayesinde öğrenciler üniversiteye girişleri sırasında Mühendislik ve Doğa Bilimleri, Sanat ve Sosyal Bilimler, Yönetim Bilimleri olmak üzere üç fakülteden birine yerleştirilir.

Öğrenci kabulüne ilişkin ilke ve kuralları tanımlanmış ve ilan edilmiştir. Öğrenciler, üniversite giriş sınavı sonucuna göre tercihlerini program için değil, fakülte için yapmaktadır. Birinci sınıftaki, tüm fakültelerde ortak olarak yürütülen Temel Geliştirme Programı'ndaki tüm derslerini başarı ile tamamlayan öğrenciler lisans diploma programlarını seçme hakkı kazanmakta ve herhangi bir sınava veya koşula tâbi olmaksızın kendi diploma alanını belirlemektedirler. Öğrenciler, bu aşamada, ÖSYS yoluyla girdikleri fakülte dışındaki farklı puan türleri ile girilebilen programları da (YÖK'ün yatay geçiş mevzuatındaki koşulları sağlayacak şekilde) seçebilmektedirler.

Kurumda, öğrencilerin daha önce buldukları yüksek öğretim kurumlarında veya değişim programlarında başardıkları derslerin transfer koşulları Ders Tekrarı ve Ders Saydırma Prosedürü'nde ve Değişim Programları Kapsamında Giden Öğrenci Yönergesi'nde tanımlanmış olsa da formal olmayan, örneğin sertifikaya veya tecrübeye dayalı (in-formal veya non-formal) öğrenmelerin tanınmasına yönelik herhangi bir mevzuat ya da uygulama bulunmamaktadır (URL 6) Ayrıca kurum bir yüksek lisans programının eğitim öğretim süreçlerinin yürütülmesi sürecinde ÖÖT ile ilgili olarak resmi sitesinde şu ifadelerle yer vermektedir:

- *Yatay/Dikey Geçiş ve Öğrenci Değişim Programları kapsamında ders muafiyetleri Sabancı Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilmiştir.*
- *Sabancı Üniversitesi'nde örgün eğitim kurumları dışında formal olmayan sertifikaya dayalı veya tecrübeye dayalı (in-formal ve non-formal) öğrenmenin tanınma süreci bulunmamaktadır (URL 7)*

Yine kurum bünyesinde çoğu lisans ve lisans üstü eğitim program bilgisinin ilan edildiği sayfada aynı bilgilere yer verilmekte ve formal olmayan, sertifikalandırılmayan ve tecrübeye dayalı olan öğrenmelerin tanınmadığı bildirilmektedir.

Sabancı Üniversitesi KİDR'inde ise Lisans ve Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmelikleri kanıt olarak sunulmuş olup ilgili yönetmeliklerde de yatay ve dikey geçişlere dair maddeler yer almaktadır ve önceki öğrenme ile herhangi bir uygulama bulunmamaktadır.

Gerek üniversiteler tarafından hazırlanan KİDR'lerde gerekse akredite olan üniversiteler için hazırlanan Kurumsal Akrediasyon Raporlarında önceki öğrenmenin dünyadaki uygulamalarla benzer bir uygulamaya tesadüf edilmemiştir. Dolayısıyla ülkemizde hâlihazırda dünyada uygulanan önceki öğrenme uygulamaları yoktur denilebilir.

Önceki Öğrenmenin Tanınmasının Hukuki Zemini

ÖÖT uygulaması için atılması gereken ilk adım süreçleri tanımlayan hukuki bir metnin hazırlanmasıdır. Bu metin üniversitelerin eğitim-öğretim yönetmelikleri içinde bir bölüm olabildiği gibi müstakil yönerge de olmaktadır.

Birçok üniversite gibi İstanbul Üniversitesi de KİDR'inde ÖÖT ile ilgili tüm süreçlerin ilgili yönetmeliklere göre gerçekleştiğini ifade etmekle birlikte ÖÖT ile yatay ve dikey geçiş ile ilgili konular

kastedilmektedir ve bunların ÖÖT ile ilgisi bulunmamaktadır.

Üniversitelerin sayfalarına baktığımızda sınırlı sayıda üniversitenin ÖÖT ile ilgili bir yönerge hazırladığı görülmektedir.

Gazi Üniversitesi yönergesi başvurulacak dersleri senato onayına tabi tutması, belirlenen dersler için sınav konulması ve ÖÖT kapsamında derslerin en fazla %10'nun kabul edilmesi ÖÖT uygulamalarını sınırlamaktadır. Öğrencilerin belli niteliklere sahip dergilerde yaptıkları yayınların seçmeli bir ders olarak kabul edilmesi diğer yönergelerden olmayan örnek bir uygulamadır ancak tam olarak ÖÖT kapsamında değerlendirilmesi mümkün görünmemektedir. (Bkz. Gazi Üniversitesi 16.11.2020 Tarihli Senato Kararları, Toplantı No: 19).

ÖÖT yönergesi hazırlayan bir diğer üniversite Ege Üniversitesidir. Başvurular fakülteye yapılır ve üç kişiden oluşan bir komisyon süreçleri yönetir. Hangi ders için sınav açılacağına da bu komisyon karar vermektedir. Laboratuvar, atölye, tez, bitirme tezi/projesi/tasarımı ve proje gibi uygulamalı dersler için başvuru kabul edilmemektedir. ÖÖT muafiyet sınavı olarak değerlendirilmektedir. Yabancı dil sınavı özellikle zikredilmektedir. Aynı şekilde nitelikli dergilerde yayınlanmış en fazla iki makale kabul edilmekte ve her biri için 3 AKTS ve iki seçmeli ders olarak kabul edilmektedir (URL 8).

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi ÖÖT ile ilgili yasal düzenlemeyi yapan üniversitelerimizdendir. (URL 9). ÖÖT'nin 15 AKTS ile sınırlandırılması, atölye ve stajların değerlendirme dışında tutulması, ÖÖT için başvurulacak derslerin bölüme bırakılması ve itiraz sürecine dair herhangi bir madde bulunmaması yönergenin ÖÖT ile tam uyumlu olmayan yönleridir. Tüm eksiklerine rağmen bir yönergenin hazırlanmış olması, üniversite yönetiminin konuya ilgisini göstermesi bakımından önemlidir.

ÖÖT yönergelerinde önceden öğrenilen bilgilerin sınırlandırılması, fakülteler ve senatoyu da sürece katarak uzaklaştırılması, laboratuvar, atölye, tez, bitirme tezi/projesi/tasarımı ve proje gibi uygulamalı dersler için başvuru kabul edilmemesi, kimilerinde itiraz sürecine dair herhangi bir madde bulunmaması ÖÖT tam olarak tanınmadığı anlamına gelmektedir. Ayrıca kimi yönergelerde öğrencilerin belli indekslerce taranan dergilerde yayınlanmış makalelerinin ÖÖT bağlamında kabul edilmesinin ise ÖÖT ile bir ilgisi bulunmamaktadır. Bazı üniversitelerde ise ÖÖT ile muafiyet sınavı birbirinin yerine uygulanmaktadır.

KİDR'lerde ÖÖT ile İlgili Sunulan Kanıtlar

Gazi Üniversitesi KİDR'inde ise sadece kanıt olarak hazırlanan yönerge zikredilmiş olup herhangi bir uygulama örneğinden bahsedilmemektedir, dolayısıyla ÖÖT ile ilgili bir uygulama örneği bulunmamaktadır. Yönergesi bulunan Ege Üniversitesi KİDR'inde ise sadece yönergenin çıkarılmasından bahsedilmekle yetinilmiş, uygulama örneklerine dair bir kanıt sunulmamıştır.

Bir yönergesi olduğuna dair bir iz bulamadığımız Ankara Üniversitesi'nin KİDR'inde ÖÖT'ye müstakil bir başlık altında yer veren az sayıda üniversiteden biridir. Formal eğitim dışında edinilen bilgi ve becerilerin tanınması amacı ile Coursera; Edx gibi uluslararası çevrim içi eğitim platformlarından alınan

en fazla 2 sertifikanın, istenmesi durumunda fakülte –yüksekokul-meslek yüksekokulu yönetim kurulu kararı ile öğrenci transkriptine (not döküm belgelerine) işlendiği belirtilmektedir. Ayrıca “Sektör Kampüste” programı kapsamında, Huawei ICT Akademi ile yürütülen derslerin kredi karşılıkları öğrenci not döküm belgesinde işlendiği belirtilmektedir. Ancak bunların herhangi bir dersi karşılayıp karşılamadığı konusu yeterince açıklanmamış görülmektedir.

ÖÖT ile ilgili müstakil bir yönergesi olmayan Hacettepe Üniversitesi’nin KİDR’inde ÖÖT yer almakla birlikte sunulan kanıtlar, yatay-dikey geçişler, Erasmus ile önceki öğrenim kurumlarında alınıp başarılı olunmuş derslerin saydırılmasından ibaret olup ÖÖT ile ilgili bir uygulamaya tesadüf edilmemiştir.

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi KİDR’de yer alan ÖÖT için kanıt olarak muaf olmak isteyen bir dersin dilekçesi ve takip eden süreçle ilgili belgeler sunulmuş ancak önceki öğrenmenin nerede ve nasıl gerçekleştiğine dair bilgi bulunmamaktadır. Sunulan ikinci belge ise gördüğümüz yegâne ÖÖT uygulamasıdır. Moda-Tasarım Bölümünde okuyan bir öğrencinin MEB Yaşam-boyu Öğrenme Merkezi’nde katıldığı bir program ve aldığı sertifika ile başvurarak ilgili dersten başarılı kabul edilmesi incelediğimiz KİDR’ler içindeki tek örnektir.

Üniversitelerin hazırladığı KİDR’lerde verilen bilgi ve sunulan kanıtlara göre ÖÖT meselesi tam olarak anlaşılmamış görülmektedir. Yeterince açıklayıcı bilgi verilmediği gibi verilen örnekler de ÖÖT’yi tam olarak tarif etmemektedir. Ayrıca sunulan kanıtlar da ÖÖT ile ilgili değildir. Bu konuda taradığımız KİDR’ler içinde sadece bir üniversitede ÖÖT örneğine tesadüf ettiğimiz ifade etmeliyiz.

SONUÇ

Dünyadaki ÖÖT uygulamalarında en dikkat çekici durum, yüksek öğretim kurumlarının yaşam boyu öğrenme çerçevesinde bulunan eğitim seviyesinden önceki her türlü ispatlanabilir öğrenme ve kazanım türüne değer vermesi ve bu bilgi ve beceriyi kabul edilebilir şekilde sunduğu takdirde kabul etmesidir. Yüksek öğretim kurumlarının bu konuda önceki öğrenmelerin çeşitli araçlarla belgelendirilmesine açık, öğrenmeyi bir bütün hâlinde ve süreç olarak gören, psikolojik iklim olarak öğrenci dostu tavırlara sahip, öğrencilerin eğitim süreçlerini en hızlı ve etkili şekilde bitirip iş hayatına atılmalarına katkı sağlayan, tamamlayıcı tutumlara sahiptir. Bu yaklaşma sahip kurumlar için önemli olan sadece AKTS olarak kabul edilecek bir evrak veya sınav sonucu değil bireyin eğitiminin gelişimsel aşamalarında şimdiki eğitim sürecinde karşılaması gereken bir kazanım, beceri veya öğrenmenin önceden var olup olmadığıdır.

ÖÖT uygulamalarında başarılı olan ülkelerin süreci oldukça yakından ve kademeli izlenip prosedürlerin etkili şekilde ilerleyip ilerlemediğinin takip edildiği, hatta sürecin sonunda öğrenmenin söz konusu süreç içinde etkili olup olmadığı gibi konularda geri dönüşlere önem verildiği sistemler mevcuttur. Bu türden uygulamalara sahip ülkelerin genelinin hem hiyerarşik anlamda işlem yapan kurum içi uygulama ve denetim mekanizmalarına sahip olduğu hem de üniversitelerin bağlı olduğu merkezi organlarının bulunduğu görülmektedir. Bu birim ve aşamalardaki

uzmanların amacı bireyin önceki öğrenmelerini başvuru süreci içinde danışmanlık ve uzmanlıkla yönlendirerek sahip olduğu iddia ettiği nitelikleri üniversite eğitiminde kullanılabilir kılmaktır.

Türkiye’de ÖÖT ile ilgili olarak atılması gereken ilk ve en önemli adım, öncelikle kurumsallaşma bünyesinde gerekli mevki ve mercilere yer vererek önce somut ÖÖT uygulayıcıları ve alanda faaliyet gösterecek ilgili uzmanları görevlendirmek olmalıdır. Bunun için dünya ülkelerinde uygulamada olan başarılı modeller hakkında akademisyenlerden oluşturulacak bir komisyondan gelecekteki uygulamalar için temel alınabilecek bir rapor hazırlamaları istenilebilir. Yine, akademisyenlerin yürüteceği bilimsel anket ve çeşitli yoklama türleri ile Türkiye’nin hangi coğrafyasında hangi önceki öğrenmenin yoğunlukta olduğu tespit edilerek o bölgelerdeki üniversitelerin bu verilere göre ÖÖT konusunda aksiyon alması sağlanabilir. Özetle yapılması gereken ilk şey bir planlamayı takiben ilk kurumlaşma ve kadro oluşturma işlemlerini başlatıp mevcut modellerden yararlanmak olmalıdır. Geciktirilmeden yapılması gereken bir başka uygulama ise Türkiye’de ÖÖT uygulamalarında referans olarak kabul edilebilecek Türkiye Yüksek Öğretimde Esnek veya Serbest Öğrenme İçin Yeterlilikler Çerçevesi veya Envanteri oluşturmaktır.

Türkiye’de ÖÖT konusunda atılması gereken adımları şöyle sıralayabiliriz.

1. Her şeyden önce ÖÖT uygulaması ülkenin genel iklimi ile ilgilidir. Dolayısıyla yükümlülük sadece üniversitelerde değil üniversite dışında eğitim veren kurumların niteliği ve akredite olması da oldukça önemlidir.
2. Üniversitelere dair kanun ve yönetmeliklerde ÖÖT ile ilgili tanımlar ve süreçler tanımlanmalı, üniversitelere bu konuda adım atabilmelerine imkân sağlayacak hukuki düzenlemeler yapılmalıdır.
3. YÖKAK’ın hazırladığı KİDR’de ÖÖT daha açık, anlaşılabilir ve somut olarak tarif edilmeli ve açıklanmalıdır.

Bu üç adım atılmadıkça ÖÖT’nin kurumsal olarak gelişmesi ve yerleşmesi pek mümkün olmayacaktır. Üniversiteler için ÖÖT konusunda yapılması gereken işler süreçleri tanımlayan bir yönergenin çıkartılması, bu yönergeye göre işlemleri takip edecek ve raporlayacak bir birim veya sorumlu belirlenmesidir. Bunların yapılması ise başta kurum yöneticilerinin ÖÖT öğrencinin menfaatine olduğuna inanması ve uygulamaya gönüllü olmasıdır. Aksi takdirde bugün olduğu gibi her şey kâğıt üstünde kalacak, Türk yüksek öğretimi bu dünya üniversiteleri ile olan rekabetlerinde bir imkândan mahrum kalmış olacaktır.

Ancak yukarıda sıralanan yapılması gereken işlerin verimli olması ve sonuç verebilmesi için yükseköğretim kurumu yöneticilerinin ÖÖT uygulamalarının detayları ve getirileri konusunda farkındalık sahibi olması ve bu konuda açık bir tutum sergilemeleri elzemdir. Üniversitelerin bu konuda pek istekli olmadıkları, dahası ciddi bir güven sorunu olduğunu açıktır. Bu inanç ve güven sorunu olduğu müddetçe bu konuda ciddi bir ilerleme kaydedilmesi pek mümkün görünmemektedir.

Tüm bu işlemlerde önceki tecrübelerinden istifade edilebilecek ulusal veya uluslararası düzeyde yükseköğretim kurumlarıyla ortaklık yapmak veya onlardan profesyonel danışmanlık talep etmek de mümkün olabilir.

KAYNAKLAR

- Andersson, P., Fejes, A., & Sandberg, F. (2013). Introducing research on recognition of prior learning. *International Journal of Lifelong Education, 32*(4), 405-411.
- Aydemir, M. (2019). *Önceki Öğrenmenin Tanınması ve Türk Yüksek Öğretim Sistemi için Politika Önerisi*. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi.
- Bağcı, Ş. (2015). Türkiye’de yaşam boyu öğrenme: Piyasacı ve muhafazakâr. *Mülkiye Dergisi, 39*(3), 211-244.
- Barros, R. (2013). The Portuguese case of RPL new practices and new adult educators: Some tensions and ambivalences in the framework of new public policies. *International Journal of Lifelong Education, 32*(4), 430-446.
- Bohlinger, S. (2017). Comparing recognition of prior learning (RPL) across countries. *Competence-based vocational and professional education: Bridging the worlds of work and education, 589-606*.
- Erkoç, Ç. *Yükseköğretimde Öğrencilerin Kalite Algıları: Yalova ve Sakarya Üniversiteleri Örneği*. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2019.
- Garnett, J., Portwood, D. and Costley, C. (2004), “Bridging rhetoric and reality: accreditation of prior experiential learning (APEL) in the UK”, UVAC report, Bolton.
- Garnett, J., & Cavaye, A. (2015). Recognition of prior learning: opportunities and challenges for higher education. *Journal of Work-Applied Management, 7*(1), 28-37.
- Guimarães, P., & Mikulec, B. (2021). The paradox of utilitarian recognition of prior learning: the cases of Portugal and Slovenia. *European journal for Research on the Education and Learning of Adults, 12*(1), 109-122.
- Küçük, O. (2012). Toplam kalite yönetimi. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- McKay, H. A., & Douglas, D. (2020). Credit for Prior Learning in the Community College: A Case from Colorado. Recognition of Prior Learning in the 21st Century. *Western Interstate Commission for Higher Education*.

Rampelt, F., & Suter, R. (2017). Recognition of prior learning–outcome-oriented approaches to the recognition and assessment of MOOC-based digital learning scenarios. In *EDULEARN17 Proceedings* (pp. 6645-6653). IATED.

Vezne, R. (2017) Avrupa Birliği’nin Yaşam Boyu Öğrenme Politikaları Bağlamında İngiltere, Danimarka ve Türkiye’nin Yetişkin Eğitimi Sistemlerinin Karşılaştırmalı Analizi (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Werquin, P. (2009). Recognition of non-formal and informal learning in OECD countries: An overview of some key issues. *REPORT-Zeitschrift für Weiterbildungsforschung, 32*(3), 11-23.

İNTERNET KAYNAKLARI

- URL 1: <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1872.pdf>
- URL 2: https://yokak.gov.tr/Common/Docs/KidrKlavuz1.4/KIDR_Hazirlama_Kilavuzu_3.1.pdf
- URL 3: <https://yokak.gov.tr/raporlar/AccreditationReport?unild=1085&termYear=2021>
- URL 4: https://kalite.hacettepe.edu.tr/fs_/files/izleme_degerlendirme_raporlari/EO.pdf
- URL5: https://akts.hacettepe.edu.tr/program_detay.php?birim_ref=A KDBRM_000000000000000000000001135&birim_kod=2118&prg_oid=PRGRAM_0000000000000000000010418&prg_kod=21183&programduzey=3&submenuheader=2
- URL 6: <https://yokak.gov.tr/raporlar/AccreditationReport?unild=1163&termYear=2021>
- URL 7: <https://ects.sabanciuniv.edu/tr/yukseklisans/turkiye-calismalari-tezli>
- URL 8: <https://oidb.ege.edu.tr/files/oidb/icerik/euoncekiogrenmenintaninmasionergesi.pdf>
- URL 9: <https://hukuk.subu.edu.tr/sites/hukuk.subu.edu.tr/files/2021-11/Önceden%20Kazanılmış%20Yeterliliklerin%20Tanınması%2C%20Kredi%20Transferi%20ve%20İntibak%20İşlemleri%20Yönergesi.pdf>